

CZU: 343.545:343.13(478)(094.4)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7645464>

MINORUL – VICTIMĂ A INFRAȚIUNII DE PROXENETISM

Eduard CALMAȚUI

doctorand, Școala Doctorală Științe Juridice, USM

ORCID ID: 0000-0003-4926-0084

Summary. *In the present scientific research, we analyse the minor as victim of pimping crime. Among other things, it is stated that in the event that a person commits the action of determining a minor to practice prostitution, paragraph (1) art.208 Criminal Code RM „Attracting the minor to criminal activity or causing him to commit immoral acts” (with the specification that the subject of the crime has reached the age of 18) will be applicable, considering that the application of paragraph (1) art.208 Criminal Code RM is more favourable to the perpetrator, compared to the application of paragraph (1) art.220 Criminal Code RM. It is argued the necessity of differentiating criminal liability in the sense of aggravation in the case of pimping a minor. At the same time, the relevance of the minor victim's consent/non-consent to practice prostitution in qualifying the act as pimping is examined.*

Keywords: *pimping, victim, minor, consent, crime.*

Potrivit Codului de procedură penală a Republicii Moldova prin „victimă” se înțelege orice persoană căreia prin infracțiune i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale [1]. Corelând această prevedere cu norma înscrisă la art.220 Cod penal al Republicii Moldova (în continuare – CP RM), menționăm că victima infracțiunii de proxenetism este persoana fizică care are de suferit în rezultatul comiterii faptei infracționale.

In concreto, în sensul art.220 CP RM, prin noțiunea „o altă persoană” se are în vedere o terță persoană (alta decât făptuitorul), indiferent de sexul acesteia [2, p.238]. În acest context, trebuie de arătat că Curtea Constituțională a Republicii Moldova a precizat că „în cazul infracțiunii de proxenetism, tocmai persoana care este convinsă să practice prostituția are calitatea de victimă a infracțiunii prevăzute la articolul 220 CP RM” [3]. Această exegeză de rang constituțional oferă un răspuns clar la următoarea întrebare: în cazul proxenetismului, persoana ce practică prostituția are sau nu calitatea de victimă? Or, o atare dilemă a fost generată anterior de interpretarea formulată la pct.15 din Hotărârea Explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.37/2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii [4], potrivit căreia: „În cazul proxenetismului, prostituata, de regulă, nu este victimă. În această situație, între prostituată și proxenet există niște relații benevole. Însă, în unele cazuri, persoanele implicate pot fi recunoscute ca victime, deoarece infracțiunea dată le poate cauza pagube morale, fizice sau materiale”.

Pe această cale, subliniem că, în niciun caz, responsabilitatea pentru proxenetism nu trebuie „împărțită” între victimă și făptuitor. „Convingerea” unei

persoane de a practica prostituția pe calea acțiunilor prejudiciabile înscrise la art.220 CP RM, nu ar trebui să fie recunoscută drept coresponsabilitate.

După această notă de clarificare, consemnăm că victima infracțiunii de proxenetism poate fi orice persoană, de sex feminin sau masculin. De regulă, particularitățile victimei nu au importanță la calificare. Excepție constituie ipoteza consemnată la lit.b) alin.(2) art.220 CP RM. În această ipoteză, răspunderea se agravează dacă victima are calitatea de femeie gravidă. Totodată, din conținutul textului incriminatoriu prevăzut la art.220 CP RM, nu rezultă o limită de vârstă pentru victima acesteia. Prin urmare, minorul poate evolua în calitate de victimă a acestei fapte. Totuși, în legătură cu această ipoteză se impun anumite aspecte de elucidare.

În literatura de specialitate [5, p.1056], în mod întemeiat se consideră că, în ipoteza în care o persoană săvârșește acțiunea de determinare a unui minor la practicarea prostituției, aplicabil va fi alin.(1) art.208 CP RM „Atragerea minorului la activitate criminală sau determinarea lui la săvârșirea unor fapte imorale” (cu precizarea că subiectul infracțiunii a atins vârsta de 18 ani), avându-se în vedere că aplicarea alin.(1) art.208 CP RM este mai favorabilă făptuitorului, în comparație cu aplicarea alin.(1) art.220 CP RM, precum și ținând cont de regula fixată la alin.(2) art.(3) CP RM, potrivit căreia este interzisă interpretarea extensivă defavorabilă a legii penale. În context, apreciem că suntem în prezența unei omisiuni legislative netolerabile, or din examinarea sancțiunilor celor două norme [alin.(1) art.208 CP RM și alin.(1) art.220 CP RM] ar rezulta că, în viziunea legiuitorului, determinarea unui minor la prostituție prezintă o gravitate mai redusă în raport cu determinarea unui adult la prostituție. Mai mult ca atât, dincolo de această discrepanță legislativă, menționăm că în dispoziția art.220 CP RM, pe lângă „determinarea” la prostituție sunt specificate și alte modalități alternative de comitere a infracțiunii (îndemn la prostituție, înlesnire a practicării prostituției, tragere de foloase de pe urma practicării prostituției). Din acest raționament, dar și în vederea clarificării soluției optime de aplicare a legii penale în ipoteza determinării unui minor la practicarea prostituției, considerăm oportună diferențierea răspunderii penale în sensul agravării, în ipoteza săvârșirii proxenetismului asupra unui minor. La concret, propunem inserarea unei circumstanțe agravante suplimentare la alin.(2) art.220 CP RM – cu bună știință asupra unui minor².

Pentru a putea fi aplicată agravanta de proxenetism săvârșită cu bună-știință asupra unui minor, ar fi necesară îndeplinirea cumulativă a condițiilor: 1) victima să fie minor (condiție obiectivă); și 2) făptuitorul să manifeste bună-știință în privința calității de minor a victimei (condiție subiectivă).

² Pentru o viziune panoramică a se vedea CALMATUI, E. Unele aspecte privind victima infracțiunii de proxenetism. În: Reabilitarea victimelor infracțiunii: Conferința științifico-practică națională (Chișinău, Moldova, 22 octombrie 2021). Chișinău: CEP USM, 2022, p. 238-243.

Altfel spus, în cazurile în care legiuitorul *expressis verbis* impune această condiție, ipoteza în care victima este un minor, fapt despre care făptuitorul nu cunoștea sau admitea asupra minorității victimei, exclude aplicabilitatea agravantei în cauză. Aceasta deoarece acționează principiul incriminării subiective (art.6 CP RM). Pe de altă parte, dacă făptuitorul eronat consideră că victima este un minor, am fi în prezența tentativei la infracțiune, aceasta deoarece, potrivit art.27 CP RM, tentativa de infracțiune reprezintă acțiunea sau inacțiunea intenționată îndreptată nemijlocit spre săvârșirea unei infracțiuni dacă, din cauze independente de voința făptuitorului, aceasta nu și-a produs efectul.

În același perimetru, consemnăm că legislațiile penale ale unor state prevăd agravarea răspunderii penale pentru atragerea unui minor la prostituție. Mai mult ca atât, în unele state, implicarea/atragerea la prostituție a minorului constituie o infracțiune distinctă (de exemplu, art.134 Cod penal al Kazahstan – antrenarea la prostituție a unui minor [6]; art.157 Cod penal al Kârgâzstan [7] – antrenarea minorilor la comiterea unor fapte imorale; art.171 Cod penal al Azerbaidjan [8] – antrenarea minorului la prostituție ori la comiterea faptelor imorale; art.166 Cod penal al Tadjikistan [9] – antrenarea minorului în comiterea acțiunilor anti-sociale). În mod diferit, în alte state, în conținutul aceluiași articol este prevăzută circumstanța agravantă „săvârșită asupra unui minor” (de exemplu: alin.(2) art.261 Cod penal al Armeniei [10] – antrenarea la prostituție săvârșită asupra unui minor; alin.(3) art.240 Cod penal al Federației Ruse [11] – inducerea la prostituție săvârșită asupra unui minor, alin.(2) art.241 Cod penal al Federației Ruse – organizarea practicării prostituției cu folosirea minorilor pentru practicarea prostituției, alin.(3) art.241 Cod penal al Federației Ruse – organizarea practicării prostituției cu folosirea pentru practicarea prostituției a minorilor care nu au atins vârsta de 14 ani; alin.(3) art.303 Cod al Ucrainei [12] – proxenetismul sau atragere la practicarea prostituției săvârșite împotriva unui minor (în vârstă de la 14 la 18 ani); alin.(4) art.303 Cod penal al Ucrainei – proxenetismul sau atragerea la practicarea prostituției săvârșite împotriva unui minor (până la vârsta de 14 ani); alin.(3) art.213 Cod penal al României [13] – proxenetismul săvârșit asupra unui minor). În Codul penal al Franței [14] variantele agravante ale proxenetismului sunt specificate în articole distincte. Astfel, potrivit art.225-7 CP al Franței răspunderea pentru proxenetism se agravează, printre altele, dacă fapta este comisă: 1) față de un minor. În condițiile 225-7-1 Cod penal al Franței răspunderea se agravează dacă proxenetismul este comis împotriva unui minor mai mic de cincisprezece ani.

În altă privință, precizăm că tabloul studiului nostru nu ar fi complet, dacă nu ne-am referi la consimțământul victimei minore. Or, prezența sau lipsa

consimțământului victimei minore de a practica prostituția stă la baza delimitării infracțiunii de proxenetism de infracțiunea de trafic de copii (prevăzută la art.206 CP RM), atunci când această infracțiune este comisă în scopul exploatarei sexuale a victimei în prostituție.

În acest context, precizăm că în legea penală moldavă nu regăsim reglementări vizând valabilitatea consimțământului exprimat de către minori în privința practicării prostituției. Totuși, în șirul prevederilor Codului penal regăsim norme din care putem deduce valabilitatea consimțământului acordat de către minori în privința întreținerii unui raport sexual ori a realizării altor acte cu caracter sexual. Astfel, din prevederile art.174 Cod penal al Republicii Moldova, cu denumirea marginală „Raportul sexual cu o persoană care nu a îndeplinit 16 ani” se desprinde că, în sensul legii penale moldave, începând cu vârsta de 16 ani consimțământul persoanei în privința întreținerii unui raport sexual ori a realizării altor acte cu caracter sexual este considerat valabil. *De lege lata*, în ipoteza art.174 CP RM, semnul constitutiv al infracțiunii – consimțământul victimei se deduce implicit din sintagma „raport sexual altul decât violul” [15, p.552].

În orice caz, trebuie de menționat că noțiunea de practicare a prostituției este mai largă (sub aspectul actelor vizate) decât noțiunile de raport sexual și celelalte acte descrise la art.174 CP RM. Or, în sensul art.89 alin.(1) Cod contravențional al Republicii Moldova [16], prin practicarea prostituției se înțelege satisfacerea dorinței sexuale a unei persoane prin orice metodă și/sau mijloace, contra plată, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice (sublinierea ne aparține – n.a).

Pentru comparație, arătăm că în legislația altor state regăsim norme care reglementează prezumția lipsei consimțământului în cazul infracțiunilor privind viața sexuală, cum ar fi, de exemplu, prevederea înscrisă la art.222-23-1 Cod penal al Franței. În particular, la art.222-23-1 Cod penal al Franței este stabilită o prezumție de non-consimțământ în ipoteza în care „*orice act de penetrare sexuală sau orice act oral-genital este săvârșit de un adult asupra unui minor sub vârsta de 15 ani sau este comis asupra autorului de către minor, dacă diferența de vârstă între adult și minor este de cel puțin cinci ani*”. Această condiție nu este aplicată dacă faptele sunt săvârșite în schimbul unei remunerații, a promisiunii unei remunerații, acordării unor beneficii în natură sau a promisiunii unui astfel de beneficiu (art.222-23-1 par. 2 Cod penal al Franței).

Reglementări similare se regăsesc și în jurisdicțiile de drept comun cu denumirea de „viol legal” (statutory rape), termen folosit pentru a desemna infracțiunea săvârșită de o persoană (de regulă adultă) de întreținere a relațiilor sexuale consensuale cu o persoană care nu a atins o vârstă suficientă pentru a consimți în mod legal o atare conduită. În Statele Unite ale Americii mai multe

state reglementează și excepții legate de vârsta apropiată a victimei și făptuitorului, sub denumirea generică de legile „Romeo și Julieta” [15, p.557-558].

Pe această undă de idei, consemnăm că legiuitorul autohton are în stadiu de examinare un Proiect de lege pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală) [17]. Principalele remanieri ale respectivului document se referă la inserarea în Codul penal a reglementărilor ce țin de (non) consimțământul victimelor minore în cazul infracțiunilor privind viața sexuală. *Inter alia*, autorii Proiectului propun instituirea la alin.(4) art.132² CP RM a unei prezumții de consimțământ (cu privire la limita de vârstă de 15 ani) a persoanei în privința căreia se comite actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual, ce ar permite delimitarea consimțământului viciat de consimțământul neviciat.

Această novație legislativă (cel puțin, pentru legislația Republicii Moldova) nu apare a fi însă salutabilă. Or, în literatura de specialitate s-a apreciat, cu drept cuvânt, că „nu stabilirea unui asemenea prag de vârstă este problema care ar trebui să ne preocupe. În contextul legii penale în vigoare, nu atât limita minimă a vârstei victimei, cât mai ales prezența / lipsa discernământului acesteia are importanță în planul delimitării infracțiunii prevăzute la art.174 CP RM de infracțiunile prevăzute la art.171 sau 172 CP RM. Se consideră realizată componența infracțiunii prevăzute la art.174 CP RM numai dacă victima a înțeles semnificația actului la care a fost supusă. Cu cât mai redusă este vârsta victimei, cu atât crește posibilitatea lipsei discernământului. De aceea, este necesar a se stabili în concret, de la caz la caz, dacă victima a avut sau nu discernământ, fără a se putea fixa în mod abstract, o limită minimă a vârstei acesteia ca element de referință (sublinierea ne aparține - n.a.)” [18, p.156-157]. În context este, elocvent și punctul de vedere exprimat de Grupul de lucru constituit pentru revizuirea infracțiunilor sexuale comise asupra unui minor de către Comisia Legislativă din Senatul Franței: „Dincolo de dificultățile juridice și practice, soluția inserării unui prag de non consimțământ în legea penală ar fi brutală și arbitrară. Ar introduce automatitate în dreptul penal, ceea ce nu ar permite luarea în considerare a diversității situațiilor care ar putea apărea. În primul rând, de ce ar trebui să fie protejat mai puțin un minor în vârstă de 15 ani și 1 lună decât un minor în vârstă de 14 și 9 luni, în timp ce maturitatea sexuală și capacitatea de discernământ a minorilor sunt foarte variabile?”³

Respectivele interpretări pot fi ușor extrapolate și la situația evaluării consimțământului unui minor de a practica prostituția, caz în care, este necesar a se stabili în concret, dacă victima minoră a avut sau nu discernământ.

³ A se vedea: BOTNARENCO, M. Consimțământul victimei minore în cazul infracțiunilor privind viața sexuală prevăzute de legea penală a Republicii Moldova. În: In Honorem Flavius Antoniu Baias: aparența în drept. Tomul 2. București: Hamangiu, 2021, p. 551-560.

Referințe:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122/2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova (republicat), 2013, nr. 248-251.
2. CALMAȚUI, E. Unele aspecte privind victima infracțiunii de proxenetism. În: Reabilitarea victimelor infracțiunii: Conferința științifico-practică națională (Chișinău, Moldova, 22 octombrie 2021). Chișinău: CEP USM, 2022, p. 238-243.
3. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 49 din 31 mai 2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 62g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 220 din Codul penal (proxenetismul). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova 2018, nr. 285-294.
4. Hotărârea Explicativă a Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.37/2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii. În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2005, nr. 8, p.4.
5. BRÂNZA S., STATI V., Tratat de drept penal. Partea specială. Volumul I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1326 p.
6. Codul penal al Kazahstan. [Accesat: 02.11.2022] Disponibil: https://www.legislati.org/download/id/8260/file/Kazakhstan_CC_2014_2016_en.pdf
7. Codul penal al Kârgâzstan. [Accesat: 02.11.2022] Disponibil: https://www.legislatioonline.org/download/id/4221/file/Kyrgyzstan_CC_1997_%20am_2006_en.pdf
8. Codul penal al Azerbaidjan. [Accesat: 02.11.2022] Disponibil: https://www.legislatioonline.org/download/id/8304/file/Azerbaijan_CC_am2018_en.pdf
9. Codul penal al Tadjikistan. [Accesat: 02.11.2022] Disponibil: <https://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8926>
10. Codul penal al Armeniei. [Accesat: 02.11.2022] Disponibil: <https://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8872/preview>
11. Codul penal al Federației Ruse. [Accesat: 02.11.2022] Disponibil: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody&nd=102041891>
12. Codul penal al Ucrainei. [Accesat: 02.12.2021] Disponibil: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
13. Codul penal al României. [Accesat: 02.11.2022] Disponibil: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/109855>
14. Codul penal al Franței. [Accesat: 02.11.2022] Disponibil: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>
15. BOTNARENCO, M. Consimțământul victimei minore în cazul infracțiunilor privind viața sexuală prevăzute de legea penală a Republicii Moldova. În: In Honorem Flavius Antoniu Baias: aparența în drept. Tomul 2. București: Hamangiu, 2021, p. 551-560.

16. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218/2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova (republicat), 2017, nr. 78-84.
17. Proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală). [Accesat: 02.11.2022]
Disponibil: <https://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/5336/language/ro-RO/Default.aspx>
18. BRÂNZA, S., STATI, V., COPEȚCHI, S. Infracțiunile privind viața sexuală din perspectiva legii penale a republica moldova: aspecte de lege ferenda. În: Polish Science Journal, 2020, nr. 3(24), p. 151-170.

